

I Barndomen och de första tonåren.

Han var alltid mycket känslig av sig, pojken. Inte så att han lipade, så fort något gick honom emot, eller då han fick stryk av far eller mor för någonting han gjort eller inte gjort. Det var inte den kroppsliga agan han fruktade mest, utan det var förmaningstalen och förebråelserna, som han tyckte var det värsta. De berörde hans känsliga samvete. Redan tidigt hade han en känsla av synd, och han bad Gud om förlåtelse, då han gjort någon illa, Hellre bad han då Gud om förlåtelse, han talade om det för någon annan, ty han var en inbunden natur. Han var även mycket blyg och skydde beröm. Dessa drag var utmärkande för honom även som äldre. Han kunde vara mycket flitig en tid, men när någon berömde honom därför, så slutade han plötsligt upp med det. När han gick sista året i folkskolan, kom ett brev från en annan skola till Den flitigaste gossen i sista klassen. Alla röstade på Åke, men han vägrade att ta emot brevet, fast läraren nästan blev ond på honom därför. Han var flitig, därför att han tyckte det var roligt att läsa och lära sig, men han ville inte på något sätt överglänsa sina kamrater. Han visste, att han var den avgjort duktigaste, men ansåg sig inte därför vara den flitigaste. De fanns som var lika flitiga, och både hans blygsamhet och hans starkt utvecklade känsla, för vad som var rätt och vad som var orätt, gjorde att han inte kunde ta emot brevet.

Det var julafton, och man höll som bäst på att ägna sig åt den goda maten, då Åke plötsligt anfölls av tankar, som var sällsynta för hans ålder, Vad är livet? Vad är människan? Vad kommer efter döden? Kommer jag efter

döden att träffa alla dessa, som här sitter? En förlamande ångest föll över honom. Han ville gråta, men han kunde inte falla i gråt här vid bordet skulle se så dumt ut vem skulle han söka tröst hos? Hos mor? Nej, han kände sig alltför blyg, och så skulle man kanske inte riktigt förstå honom. Så fort han ätit, rusade han in på sitt rum, kastade sig på sängen och endast stönade: O Gud, O Gud! En stilla frid sänkte sig så småningom över honom en stund kände han sig åter glad och sprang ut till de andra.

Hans lärare ville, att han skulle studera vidare, och detsamma tyckte hans föräldrar, men han själv ville endast förbli bonde, en bondes tillbakadragna liv. Ack, Åke, äregirigheten hade ännu inte vaknat inom dig, och du visste ännu inte vad kärlek var!

Visst tyckte han att det var roligt att läsa var det roligaste som fanns, men han tyckte, att han inte hade fallenhet för någon viss lärdomsbana. Föräldrarna ville att han skulle bli präst, men det ville han inte själv. Lärare skulle vara ganska roligt, men det var ändå roligare att vara bonde: att så och skörda och att passa djur. Åke var stor djurvän han en liten död fågel, grät han bittra tårar och begrov den i parken, blommor i graven och planterade ofta blommor ovanpå kullen. Att gå och kela med djuren: kalvar, lamm och smågrisar, var det bästa han visste.

Hans konfirmandspräst, som också lade märke till Åkes stora begåvning, ville att han skulle studera till präst. Samtidigt som Åke hos prästen var den snällaste och duktigaste eleven så var han i fortsättningsskolan en av de värsta busfröna, härtill lockad av en del äldre pojkar, som gått kugg i realskolan, men där lärt sig en massa fula streck, som nu beredvilligt lärdes ut till de yngre

kamraterna. Illa lönade nu Åke sin goda lärare för dennes omsorg om honom förut. Hans samvete opponerade sig, men han tystade det med, att något roligt skulle man ha. Han hade redan tidigt fått lära sig att allt går igen. Ett var nu visst: lärare skulle han aldrig bli, för då fick han bara bråkstakar att göra med, sådana som han själv var nu. Han fick nu för första gången kroppsaga av sin lärare, men dennes förmaningstal i enrum kändes långt värre. Visserligen ångrade sig Åke bittert och lovade sig själv att vara hygglig nästa år, då hans läromästare i pojkstreck slutat skolan. Han höll ord, men det hade kommit något av kyla mellan läraren och hans forne duktigaste elev.

Efter slutad skolgång ägnade sig Åke helt åt lantbruket och försökte glömma böckerna. Men innerst inne satt längtan efter böckerna kvar. Hans kunskapshungrande själ ville inte låta sig nöja med de smulor, som romaner och tidningar gav. Han trodde själv, att det så småningom skulle gå över. fast han visste, att han faktiskt led av sitt kunskapsbegär. Han var för tänkande för att helt kunna leva en bondes tillbakadragna liv. Han trivdes inte ute vid dansbanorna som de andra ungdomarna. Han fann detta nöje så tomt och innehållslöst. Därför brydde han sig aldrig om att lära sig dansa. Många gånger önskade han dock att han kunnat dansa. Han tyckte ibland, att han just för den skull stod utanför de andra ungdomarna. Han kände sig mindervärdig på något sätt, och han blev ännu mer tyst och sluten nästan människoskygg.

Så gick tre år. Då Åke var sjutton år, talade han om för sina föräldrar, att han ville komma ut och lära sig något. Vad som helst bara inte gå hemma längre. De sökte råd av Åkes konfirmandspräst, som nu hade flyttat till en

annan församling, en fyra mil bort. Visserligen var Åke rätt gammal nu, men om det kunde ordnas så, att han fick gå och lära privat för honom, så skulle han, Åke, sedan kunna komma in i tredje klass i Fjellstedtska skolan i Uppsala, förutsatt att han läste flitigt. Natur skulle han bli präst. Åke svarade ja, därför att han inte såg någon annan utväg ur tristessen hemma. Det bjöd honom emot. Hans samvete sade honom, att han var en bedragare: ty Åke tänkte, att bara han kom ut på någon skola, blir det alltid någon råd, det skulle ordna sig på något sätt. Han hade aldrig för avsikt att bli präst, fast han i sin inträdesansökan hade lovat detta.

Det blev nu så ordnat Åke skulle på hösten börja i privat för sin konfirmandslärare i vissa ämnen: språk, kristendom och matematik. Under denna tid skulle han vistas hos en farbror, som bodde en halvmil därifrån, och så cykla däremellan. Övriga ämnen skulle han läsa för sin lärare i folkskolan. På eftersommaren började Åke läsa för sin lärare. Det gick lite trögt till en början, men han övade snart upp sig, och det forna hjärtliga förhållandet mellan lärare och elev återvände. Detta var Åke mycket glad för, fast han ännu var lite skygg för honom. På efterhösten började han sedan läsa för sin konfirmandpräst. Ju mera han läste, destu roligare blev det. Matematik hade varit Åkes älsklingsämne nu kom härtill två nya språk, latin och tyska, som liksom öppnade helt nya vägar för honom. Kristendomsundervisningen var också utomordentligt intressant. Kyrkoherde Krantz hade en glad och trevlig fru, och Åke önskade att en gång måtte få en lika glad hustru, som kunde lysa upp livet för honom, för skulle han bli präst, behövdes nog så mycket glatt som möjligt omkring honom.

Vid denna tid inträffade en händelse, som gjorde att Åke fick formlig avsky för prästkallet. En präst i trakten blev anhållen för i stor utsträckning bedriven osedlighet. I fängelset tog den arme mannen sitt liv. På en av sina undervisningstimmar frågade kyrkoherde Krantz Åke, vilket han ansågs farligast, att en människa förlorar sin moral och levde ett liv i uselhet eller att hon förlorade sin tro. Åke sade inget genast. Då han inte svarade, fortsatte pastorn: Du tycker att det är svårt att svara. Och naturligtvis ska vi för egen del endast vilja nå det fullkomliga, men att behålla tron är ändå det viktigaste. Hade Åke vågat, så hade han protesterat, ty han ansåg att ett liv i osedlighet inte kunde accepteras. Pastor Krantz fortsatte: Man kan härvidlag likna Guds ord vid vatten, och prästen som bjuder ut Guds ord är kärlet vari vattnet, Guds ord, finnes. Vad gör det då, om kärlet är skröpligt, om det har både sprickor och refflor: drycken är ändå densamma som den som bjuds i ett helt och vackert kärl. Nu var det nära, att Åke opponerat sig. Han ville svara, att visserligen var det samma dryck, som fanns i kärlet, men i det trasiga kärlet kunde drycken så lätt förorenas av kärlet självt, och människor skulle med avsky vända sig bort från det. Och fruktansvärda tanke: Var kanske Pastor Krantz ett sådant sprucket kär i. Men Åke teg. Ty var han själv fullkomlig? Nej, han saknade den rätta tron.

Den tid Åke inte läste för kyrkoherde Krantz, läste han hemma för sin gamle lärare. Det hade varit en härlig tid, om inte samvetet då och då gjort sig påmint och kallat honom bedragare. Detta tog bort en del av entusiasmen över det liv han nu börjat.

Det var en dag på sommaren svaret kom från Fjellstedtska skolan. På grund av det stora antalet sökande hade han inte kunnat intagas. Hade då all hans strävan varit förgäves? Åke kände sig ledsen, men ändock var det som om en stor tyngd lyfts från hans bröst. Han kände sig åter glad och fri och inte längre som en bedragare mot Gud och människor. Gud kunde förstås ingen bedraga, det förstod Åke, och han var glad, att Gud nu själv hjälpt honom från alltsammans. Det låter kanske märkvärdigt, att Åke tackade Gud för att han låtit honom slippa prästkallet, men så var dock fallet. Åke var knappast kristen i sin tro lyssnade efter sitt samvetes röst och handlade därefter. Då tyckte han sig uppfylla allrättfärdighet. I detta sitt tänkesätt påminde han om den store tänkaren Sokrates. Annars påminde han föga om denne, ty Åke var en lång och välväxt yngling med vackra drag, något drömande blick som hos en idealist, men munnen åter speglade svag vilja och inget manligt bestämt drag. Åke var allmänt om tyckt inte minst av flickorna, vilka han alltid bemötte vänligt och efter parollen, att behandla alla kvinnor så som man vill, att ens egen mor eller syster ska bli behandlade av andra män. Men utöver kamratskap ville han aldrig, att det skulle gå. Om han märkte, att någon ville närma sig honom mera intimt, drog han sig alltid tillbaka. Han tyckte inte om flirt, han nästan vämjdes över hur hans kamrater kunde flirta än med den ena än med den andra. Han hade sina ideal om kvinnan, men än hade han inte funnit dem förkroppsligade.

Viola var dotter till godsägare Brandt, av vilken Åkes far arrenderade ett medelstort lantbruk. Hon och Åke var jämnåriga och klass kamrater, tills hon kom i skola i en

närliggande stad, som dock låg fem mil bort. Viola och Åke hade alltid varit goda vänner. Han hjälpte henne ofta med hennes uppgifter och viskade till henne, då hon fick frågor av läraren. Hon var inte begåvad som Åke, vilken hon beundrade kolossalt. Viola var en vacker flicka, och Åke byggde under sin skoltid många luftslott, i vilka Viola alltid var prinsessan och han prinsen. För barn finns inga hinder eller skrankor mellan de olika samhällsklasserna.

Samtidigt som Åke fått svaret från Fjellstedtska skolan, kom Viola hem från läroverket, vars examen hon nått och jämnt klarat. Det sades, att hennes fader hjälpt henne genom att muta lärarna. Viola hade blivit förändrad den tid hon varit på skolan. Hon var lika vacker som förr, kanske ändå vackrare, men det hade kommit något ytligt över henne verkade så tom och innehållslös. Hon hade blivit en modern docka och fått smak för det ytliga nöjeslivet med dess flirt, jäkt och oro.

Åke kunde inte låta bli att tycka, att hon var vacker, men han betraktade henne ungefär som man ser på ett vackert konstverk, ty han såg tvärs igenom henne, hur innehållslös och tom hon var. Hur hade hon kunnat bli sådan tänkte han. I själva verket tyckte han även att det var bra, att hon hade blivit sådan, ty han hade nu blivit så gammal han förstod, att mellan dem fanns skrankor, som aldrig skulle kunna överskridas. Det förstod även Viola hon hade också för längesedan glömt sin barndomsvän. Men när nu Viola kom hem och fick se vilken ståtlig yngling Åke hade vuxit upp till, fick hon lust att lägga honom för sina fötter, att leka med honom en tid fanns inte så gott om unga män trakten, och de som var hennes

järnbördiga, skrattade hon blott åt. Hon hade en stark vilja, och när hon satt sig för att vinna något, så brukade hon inte ge sig, förr hon kunde kalla det för sitt. Hon hade aldrig lärt sig att försaka. Och nu hade hon beslutat att vinna Åke. Hur han skulle känna sig efteråt, då han blivit ratad, tänkte hon i sin egoism inte på. Han borde väl inse, att det var omöjligt, att de skulle få varandra, resonerade hon.

Hon visste, att Åke ingalunda skulle vara lättlurad. Hon måste vara mycket försiktig och listig. När hon så sammanträffade med Åke hälsade hon nästan lite blygt. Hon gjorde sig nyttig i hemmet och annorstädes, klädde sig enkelt och som flickorna i allmänhet. Åke var förvånad, men han höll sig på sin kant: det skulle aldrig falla honom in att nu tänka henne med några varmare känslor. Fast Viola alltmer öppet visade honom sin gunst, bemötte han henne dock endast med vänlighet. Han förstod, att hon endast ville leka med honom, och han hade ingen just att bli hennes lekboll. Kvinnans list övergick inte denna gång mannens förstånd. Viola var förargad över att hennes plan inte lyckades, men vad värre var: hon hade inte förut räknat med sina egna känslor, men hon visste nu, att hon själv hade blivit kär i Åke. Det var ett faktum. Hon kunde inte frångå det, hur gärna hon än ville, och det förargade henne ännu mera, att hon skulle ha förälskat sig i en av hennes fars underlydande, i en som därtill betraktade henne med ett smått förakt.

En kväll då Åke var på hemväg från utmarkerna mötte han Viola. Hon ansåg tillfället lämpligt och frågade honom rent ut, varför han förakta de henne. Åke blev

blossande röd, och sa att han visst inte föraktade henne. Men varför brydde han sig inte om henne, undrade hon. Han sa, att det kunde ju ändå aldrig bli något mellan dem, och det visste hon mycket väl.

– Då tycker du ändå om mig? frågade hon,

– Inte mer än om andra flickor, svarade Åke,

Men kunde han inte tycka om henne en tid, bad hon, Hon älskade honom, och hon skulle dö annars, Men om han bara en tid ville tycka om henne, skulle hon bli så glad och kanske hennes far till slut skulle ge sitt samtycke.

Åke såg på henne tvivlande. Menade hon allvar? Var hon verkligen kär i honom? Han hade svårt att tro det. Nej, hon ville endast leka med honom. Hon var endast flirtig, ville ha honom till slav en tid för att sen kasta bort honom Åke ville inte bli hennes slav, Han var för stolt. Hans tvivlande blick övergick till stolt förakt, och då han tänkte på vilken roll hon ämnat åt honom, blev han vred. Han skulle till att ge henne ett svar efter den sinnesstämning han befann sig i men betänkte sig och med ett föraktfullt och vredgat ögonkast på henne, red han därifrån utan att säga ett ord till henne. Han vände sig inte om, Hade han gjort det, så hade han kanske sett den mörka blick av hämndlystnad, som lyste ur Violas ögon. Den bådade inte gott. Hon var van att få allt, inte van att förlora. Detta var första gången någon trotsat hennes önsknings, trotsat henne, och denne, vad var han annat än en fattig arrendators son, vars planer att komma upp till en annan samhällsklass hade misslyckats, Hon skulle hämnas.

Åkes föräldrar ville att han skulle vänta ett år för att sedan åter söka in vid Fjellstedtska skolan. Åke blev glad, då kyrkoherde Krantz avrådde denna kanske gagnlösa väntan. Om än inte pastor Krantz varit av samma tanke som Åke, så hade Åke aldrig mera sökt inträde till en prästskola. Han ville behålla sitt goda samvete, Han ville inte återigen vara en bedragare. Sina trostvivel ville han helst behålla för sig själv, därför var han mycket glad över denna pastor Krantz hållning, Men vad skulle han då bli? Hade han lust att bli folkskollärare? Ja, det hade han. Pastor Krantz skaffade nödiga upplysningar av rektorn vid Lunds folkskollärarseminarium. Denne rådde till att genomgå den förberedande kursen till seminariet, ty i annat fall fanns inga utsikter att vinna inträde. Denna preparandkurs började strax på nyåret och varade till några dagar innan provet, som inträffade i början av juni.